

Pedagogika pracy i pedagogika zawodowa w perspektywie międzydyscyplinarnej

Praca tworzy historię ludzkości
Giordano Bruno

Wiadomo, że każda nauka ma swoją historię, swych twórców, którzy tworzyli jej podstawy i kształtowali jej rozwój. Niewątpliwie, każda nauka ma też swych zwolenników – tych, którzy kontynuują pracę swych nauczycieli, rozwijają twórczo ich szkoły naukowe.

Rzecz jasna, ma to duże znaczenie dla naukoznawstwa, które bada prawidłowości funkcjonowania i rozwoju nauki, strukturę i dynamikę działalności naukowej, współdziałanie nauki z innymi dziedzinami życia społeczeństwa w zakresie materialnym i duchowym. Naukoznawstwo powstało w latach 30. ubiegłego stulecia, a w latach 60. uformowało się jako dziedzina badawcza¹.

W celu zbadania pedagogiki pracy i pedagogiki zawodowej w kontekście naukoznawczym, moim zdaniem, uzasadnione jest zwrócenie się do twórców tych dyscyplin pedagogicznych, którzy całe swoje życie poświęcili problemom przygotowania młodzieży do samodzielnego życia wypełnionego pracą, do przyszłej działalności zawodowej.

Mowa tu o profesorze **Tadeuszu Waclawie Nowackim** – założycielu pedagogiki pracy, którego współcześnie specjaliści uważają za „Nestora pedagogiki polskiej”, a także o **Sergiuszu Jakowyczu Batyszewie** – założycielu pedagogiki zawodowej w byłym Związku Radzieckim.

Czytałam nieraz prace tych dwóch uczonych-pedagogów i teraz wracam do nich dość często. Ich nazwiska wpisane są do ukraińskiego wydania encyklopedycznego *Oświata zawodowa Ukrainy: XX stulecie*². Podczas przygotowania do druku tej fundamentalnej pracy w ciągu pięciu lat zostały zbadane

¹ Большой российский энциклопедический словарь. – Москва: Научное издательство «Большая российская энциклопедия», 2007. – С.1024.

² Профтехосвіта України: XX століття: Енциклопедичне видання/ За ред. Нічкало Н.Г. – К., Видавництво “Артек”, 2004. – 876 с.

setki dokumentów rządów Ukrainy, Rosji, Polski, a także wiele źródeł literackich i prac naukowych z tych krajów od końca XIX stulecia do początku XXI wieku. W trakcie tego badania porównawczego doszłam do wniosku, iż istnieją podobieństwa odnośnie do zasad, ustaw, słuszności oraz tendencji w rozwoju systemów przygotowania robotników wykwalifikowanych w naszych krajach. Jednocześnie stosuje się podobne przesłanki socjalno-ekonomiczne i zasady teoretyczne w rozwoju pedagogiki pracy w Polsce i pedagogiki zawodowej w byłym Związku Radzieckim i na Ukrainie. Zaznaczyć jednak należy, iż obok podobnych zjawisk nie można nie zauważyć osobliwości oraz pewnych odmienności w powstaniu, kształtowaniu się i rozwoju tych subdyscyplin pedagogicznych w wymienionych krajach.

Etapy naukowo-pedagogiczne w życiu założycieli pedagogiki pracy oraz pedagogiki zawodowej

Drogi życiowe i naukowo-pedagogiczne, etapy walki oraz wzrastania T. Nowackiego i S. Batyszewa są podobne. Obaj urodzili się na początku XX stulecia. Tadeusz Nowacki – 25 listopada 1913 roku, Sergiusz Batyszew – 19 października 1915 roku. Obydwaj – po uzyskaniu wykształcenia wyższego (T. Nowacki – w 1938 roku – Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, S. Batyszew – 1946 roku Instytut Mechanizacji w m. Saratow), twórczo i nieustannie pracowali w dziedzinie oświaty na różnych stanowiskach – wykładowczych oraz naukowo-administracyjnych. Wielcy wychowawcy. Profesor Tadeusz Nowacki był organizatorem i pierwszym dyrektorem Instytutu Kształcenia Zawodowego w Warszawie (1972–1982). Wszedł do historii jako twórca nowej subdyscypliny pedagogicznej – pedagogiki pracy. Jego ważne osiągnięcia to: rozwój teorii wychowania przez pracę, kształcenia politechnicznego i kształcenia zawodowego, zaprojektowanie Biblioteka Kształcenia Zawodowego, serii Biblioteki Pedagogiki Pracy. Jego publikacje, to około 1000 rozpraw i artykułów (w tym około 50 w językach obcych). Jest redaktorem ponad 130 tomów prac naukowych i popularnonaukowych, 39 druków zwartych³.

Życiorys Sergiusza Batyszewa jest także bardzo interesujący i świadczy o jego aktywności naukowo-pedagogicznej: dyrektor Technikum Industrialno-Pedagogicznego, Naczelnik Zarządu Kształcenia Zawodowo-Technicznego w m. Twer w Rosji (w latach 1946–1967), zastępca prezesa Komitetu Państwowego ds. Kształcenia Zawodowo-Technicznego ZSSR w dziedzinie pracy naukowo-metodycznej (w latach 1967–1973). W 1973 roku z inicjatywy S. Batyszewa w strukturze Akademii Nauk Pedagogicznych Związku Radzieckiego został utwo-

³ T.W. Nowacki, *Leksykon pedagogiki pracy*, Radom–Warszawa 2004, s. 312–313.

rzony Wydział Pedagogiki i Psychologii Kształcenia Zawodowo-Technicznego, na czele którego stanął (do 1991 roku) – do rozpadu ZSSR⁴.

Twórcze połączenie działalności naukowo-pedagogicznej i społecznej na poziomach ogólnopaństwowych – to również podobieństwo losów obu uczonych. Profesor T. Nowacki był członkiem Towarzystwa Krzewienia Wiedzy Praktycznej (wiceprezes – 1960–1964); TWWP (wiceprezes – 1968–1971), Towarzystwa Kultury Moralnej, Stowarzyszenia Profesorów Pedagogiki Gospodarczej; prezesem Towarzystwa Miłośników Robót Ręcznych.

Profesor Sergiusz Batyszew w ciągu 24 lat był członkiem Wyższej Komisji Atestacyjnej, w tym cztery lata zastępcą Prezesa Rady Ekspertów do spraw nauk pedagogicznych i psychologicznych, członkiem rady do spraw premii Prezydenta Federacji Rosyjskiej, a także deputowanym do Rady Wierchownej Związku Radzieckiego. W 1991 roku założył Asocjację „Kształcenie zawodowe” i był jej prezesem do ostatnich dni swego życia.

Podobne wydarzenia na drogach życiowych obu uczonych oraz ich szeroka i wielopłaszczyznowa działalność naukowo-pedagogiczna nie są przypadkowe. Profesor T. Nowacki i S. Batyszew dobrze znali historię, oświatę, kulturę, życie swoich narodów, problemy gospodarcze swoich krajów. Rozumieli głęboko problemy oświatowo-wychowawcze dzieci, młodzieży oraz różnych kategorii dorosłych. Naukowcy owi uświadamiali w ciężkich latach powojennych, że wychowanie w procesie pracy, przygotowanie do samodzielnej działalności zawodowej, doskonalenie zawodowe w ciągu całego życia – jest ważnym zadaniem pedagogiki i polityki państwa.

Cel główny i sens pedagogiki pracy i pedagogiki zawodowej

Pedagogika pracy i pedagogika zawodowa jako subdyscypliny pedagogiczne powstały w podobnym czasie – na początku lat 70. ubiegłego wieku. W czwartym tomie *Encyklopedii pedagogicznej XXI wieku* podane jest takie określenie: „**Pedagogika pracy** – subdyscyplina naukowa, przedmiotem badań której pozostaje praca człowieka, jej wielorakie uwarunkowania, oddziaływanie społeczne i wychowawcze na jednostkę; w szczególności ważne miejsce zajmują tu aspekty relacji: człowiek – wychowanie – praca. O przedmiocie pedagogiki pracy stanowią te wszystkie układy i związki przedmiotowo-treściowe, przez które nade wszystko przewija się idea przygotowania człowieka do pracy zawodowej, ale także idea pomyślnego oraz wielostronnie skutecznego udziału człowieka w tej pracy. Zatem przez pedagogikę pracy należy rozumieć tę dyscyplinę pedagogiczną, której

⁴ Энциклопедия профессионального образования: В 3-х т./ Под ред. С.Я.Бвтышева. – М., АПО, 1998. – 568 с. Т.1 – А- Л – 1998. С.65.

przedmiotem zainteresowań i badań naukowych są problemy wychowania przez pracę, kształcenia ogólnotechnicznego, orientacji, poradnictwa i doradztwa zawodowego, edukacji prozawodowej, kształcenia i wychowania zawodowego, kształcenia ustawicznego pracujących i bezrobotnych oraz problemy edukacyjne i humanistyczne zakładu pracy”⁵.

Takie określenie pedagogiki pracy, jako dyscypliny naukowej, według mnie, jest uzasadnione metodologicznie. Profesor Z. Wiatrowski (jej współzałożyciel) w wydaniu czwartym swego podręcznika *Podstawy pedagogiki pracy* wpisuje taką dedykację: „Tę nową wersję Podstaw...poświęcam Mojemu Mistrzowi Profesorowi Tadeuszowi W. Nowackiemu Doktorowi Honoris Causa Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego oraz licznym Znakomitym Reprezentantom Pedagogiki Pracy”⁶. Warto zwrócić uwagę na to, że recenzentami tego wydania zostali profesor doktor Tadeusz Nowacki oraz profesor doktor habilitowany Stefan M. Kwiatkowski. Należy przypomnieć, że recenzentem trzech poprzednich wydań także był „Nestor pedagogiki polskiej”. Nawet w tym konkretnym przypadku widać dużą odpowiedzialność szkoły naukowej, która może być wzorem dla przedstawicieli różnych dziedzin wiedzy naukowej.

Wracając natomiast do określenia **pedagogiki zawodowej**, uzasadnionego przez Sergiusza Batyszewa należy podkreślić, że punktem wyjścia zainteresowania tą dyscypliną naukową było dogłębne zrozumienie potrzeb kadry przedsiębiorstw różnych dziedzin ekonomicznych – od pedagogiki produkcyjnej poczynając. W 1976 roku wydał swoją epokową pracę *Pedagogika produkcyjna*⁷, w której zawarł podstawy naukowe dla pedagogiki zawodowej. Już w roku następnym, w wydawnictwie moskiewskim „Szkoła wyższa”, ukazało się drugie wydanie książki „Основы профессиональной педагогики” [*Zasady pedagogiki zawodowej*] (pod red. S. J. Batyszewa i S. O. Szaporyńskiego)⁸.

O utrwaleniu pedagogiki zawodowej jako dziedziny wiedzy naukowej świadczą dwa wydania podręcznika „Профессиональная педагогика” [*Pedagogika zawodowa*] (w latach 1977 i 1999). Ich nakład rozpowszechnił się bardzo szybko, ponieważ taki podręcznik w praktyce światowej, zwłaszcza w postradzieckich krajach, pojawił się po raz pierwszy. Jednocześnie podkreślamy, że chodzi nie tylko o to, iż takie wydanie zostało zrealizowane po raz pierwszy, ale o to, że zaproponowane określenie pedagogiki zawodowej zostało odpowiednio uzasadnione

⁵ Z. Wiatrowski, *Pedagogika pracy*, [w:] *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. IV, Warszawa 2005, s. 197–198.

⁶ Z. Wiatrowski, *Podstawy pedagogiki pracy*, wyd. IV – zmienione, Bydgoszcz 2005, s. 547.

⁷ Батышев С.Я. Производственная педагогика. – М., 1976.

⁸ О Основы профессиональной педагогики. Издание второе, переработанное и дополненное, Под ред. С.Я. Батышева и С.А. Шапоринского/ Профпедагогика, – М.: «Высшая школа», 1977. – 503 с.

kryteriami naukoznawczymi. Tak jak inne nauki, pedagogika zawodowa ma swój aparat pojęciowy i naukowy, swoje cechy charakterystyczne, uwarunkowane skomplikowanymi zjawiskami i procesami, które bada. Trzecie wydanie podręcznika „Профессиональная педагогика”⁹ [*Pedagogika zawodowa*] ukazało się wtedy, kiedy przestało bić serce Sergiusza Jakowycza Batyszewa. Jednakże idee naukową i sprawę życia swego Nauczyciela kontynuowali jego uczniowie – doktorzy nauk pedagogicznych Oleksandr Nowykov, Tetiana Łomakina, Illia Starukow, Swietłana Czystiakowa, Jouchym Osowski oraz inni wychowankowie batyszewskiej szkoły naukowej pedagogiki zawodowej.

We wstępie do trzeciego wydania wyraźnie podkreślono różnicę między wydaniami wcześniejszymi a tym podręcznikiem. Mimo że w pierwszych dwóch wydaniach podręcznik nazywał się „Профессиональная педагогика” [*Pedagogika zawodowa*], to przeważnie była to pedagogika niższego (podstawowego) kształcenia zawodowo-technicznego. Tak nazywał się system w Carskiej Rosji, do którego wchodziły: niższe szkoły techniczne, szkoły zawodowe, rzemieślnicze oraz inne typy szkół zawodowych¹⁰. Jako niższe (podstawowe) kształcenie zawodowo-techniczne system ten funkcjonował do końca lat 20. XX wieku. Wiadomo, że w drugiej połowie lat 90. ubiegłego wieku oraz na początku XXI stulecia w Federacji Rosyjskiej została przywrócona nazwa „podstawowe kształcenie zawodowe”. Wbrew potężnej presji ideologicznej nasi naukowcy nie wsparli uporczywych propozycji rosyjskich kół administracyjnych odnośnie do przywrócenia tej nazwy też na Ukrainie. Dlatego, że nazwa ta powstała więcej niż sto lat temu i odeszła do historycznej przeszłości. Nawet Rosjanie, po zrozumieniu swojej pomyłki, w 2010 roku „wycofali się” z tej nieudanej nazwy systemu, który powołany jest do przygotowania wysoko wykwalifikowanego personelu robotniczego.

Akademik Sergiusz Batyszew opracował teorię systemu szczeblowego przygotowania i podwyższania kwalifikacji robotników, co umożliwiała kształcenie pracowników szerokiego profilu. Do tego warto dodać teorię nauczania „stadium”, jako podstawę przygotowania w zakładach pracy robotników-fachowców¹¹. Naukowiec uzasadnił podstawy jednolitego rozwoju systemu kształcenia zawodowego, który jest ważnym podsystemem oświaty. Zawiera on cel, zadania, funkcje, a także socjalno-ekonomiczne i psychologiczno-pedagogiczne mechanizmy ich realizacji.

⁹ Профессиональная педагогика: Учебник / Под ред. Батышева С.Я., Новикова А.М. Мздание 3-е, перераб. – М.: Ассоциация «Профессиональное образование», 2010. – 456 с.

¹⁰ Профтехосвіта України: ХХ століття: Енциклопедичне видання./ За ред. Ничкало Н.Г. – К.: Видавництво «Артек», 2004. – С. 411–419.

¹¹ Энциклопедия профессионального образования. В 3-х т./ Под ред. С.Я.Батышева. – М., АПО, 1998. – 568 с. Т.1- А – Л – 1998. – С.65.

Badacze rosyjscy zaznaczają, że „obiektem pedagogiki zawodowej jest nie tylko wąska strefa specjalnego (zawodowego) przygotowania człowieka do pracy, ale i cały jednolity system oświaty”¹². W związku z takim określeniem zaznaczymy, że strefa przygotowania człowieka do pracy ma dość szeroki aspekt, jest międzydiscyplinarna oraz integruje wiedzę i rodzaje działalności z różnych dziedzin życia społeczeństwa. Zatem nie wolno ignorować koncepcji, że ta strefa jest nie tylko obiektem zainteresowania pedagogiki zawodowej. Inne dziedziny wiedzy naukowej także dotyczą problemów, związanych z przygotowaniem przyszłego człowieka pracy, z kształtowaniem jego zawodowo ważnych umiejętności.

Moim zdaniem, warte zaznaczenia jest określanie pedagogiki zawodowej jako „procesu kształtowania zawodowo ważnych elementów osobowości z uwzględnieniem osobliwości tego lub innego poziomu i profilu”¹³. Chociaż nie można ograniczać przedmiotu tej subdiscypliny tylko do aspektu procesualnego. Zasady teoretyczne i metodyczne, doboru i strukturalizacji treści nauczania (z ogólnokształcących, specjalnych dyscyplin, nauczania do produkcji oraz praktyki), dokumentacja programowo-metodyczna przygotowania robotników wykwalifikowanych, klasyfikacja technologii – to wszystko jest w zakresie zainteresowań pedagogiki zawodowej. Stąd, treść nauczania, metody, środki, formy organizacyjne i technologie są związane nieodłącznie z systemem celów pedagogiki zawodowej.

Interdiscyplinarność jako cecha główna i perspektywa

Pedagogikę pracy i pedagogikę zawodową charakteryzuje interdyscyplinarność. Ten aspekt wymaga traktowania problemów, związanych z rozwojem nauki, na różnych etapach historycznych. Wiadomo, że w XX wieku funkcje nauki rozszerzyły się: do światopoglądowej dołączyła jeszcze jedna – bycia siłą produkcyjną. W pierwszej połowie XX wieku nauka zaczęła przekształcać się w siłę społeczną. Wpłynęła na rozwój dziedziny życia społecznego, regulując różne rodzaje działalności człowieka. W warunkach procesów globalizacyjnych i kryzysów globalnych problem nowych światopoglądowych orientacji ludzkości nabrał szczególnej ostrości. Jak zaznacza znany filozof rosyjski W.S. Stiopin, „jej dominowanie w systemie wartości kultury było związane z jej technologiczną projekcją. Dzisiaj ważne jest organiczne połączenie wartości myślenia naukowo-technologicznego z wartościami społecznymi, reprezentowanymi przez

¹² Профессиональная педагогикаю Под ред. Батышева С.Я., Новикова, А.М. Издание 3-е, перераб. – М.: Ассоциация «Профессиональное образование», 2010. – С.12.

¹³ Ibidem, С.13.

moralność, sztukę, religijne i filozoficzne postrzeganie świata”¹⁴. Takie połączenie stanowi nowy typ racjonalności. Zaczynając od XVII stulecia, badacze wyodrębniają trzy typy racjonalności: klasyczną (XVII – początek XX stulecia); neoklasyczną (pierwsza połowa XX stulecia; postneoklasyczną (koniec XX stulecia)¹⁵.

Scharakteryzujemy krótko ostatni typ, ponieważ jego powstanie i rozwój w przestrzeni czasu zbiega się z powstaniem pedagogiki pracy i pedagogiki zawodowej jako dziedzin wiedzy naukowej i subdyscyplin pedagogicznych. Postneoklasyczą racjonalność „uwzględnia korelację wiedzy o obiekcie nie tylko ze środkami, ale i ze strukturami wartościowo-docelowymi działalności, przewidując eksplikację wartości wewnętrznonaukowych oraz ich korelację z celami i wartościami społecznymi”. Rozpowszechnienie obiektów współczesnych biotechnologii, najpierw inżynierii genetycznej, obiektów medyko-biologicznych, potężne ekosystemy, systemy człowiek–maszyna, szybki rozwój nauk komputerowych i odpowiednio – technologii informacyjnych – to wszystko znacząco wpływa na pracę człowieka, jego przygotowanie do zdobywania różnych zawodów, jego ciągłe kształcenie i rozwój zawodowy na wszystkich etapach działalności wypełnionych pracą.

Słuszne jest to, że interdyscyplinarność przenika do monografii, podręczników i pomocy naukowych założycieli pedagogiki pracy oraz pedagogiki zawodowej. Na przykład: *Metodologia pedagogiki pracy* pod red. T. Nowackiego (1978 rok); *Podstawy pedagogiki pracy* pod red. Z. Wiatrowskiego (cztery wydania – najnowsze z 2005 roku); *Pedagogika produkcyjna* S. Batyszewa (1974 rok), *Podstawy pedagogiki zawodowej* (wydanie pierwsze w 1977 roku; wydanie drugie *Pedagogika zawodowa* – 1999 rok, wydanie trzecie w 2010 roku, po upływie dziesięciu lat po śmierci tego wybitnego uczonego).

Problem interdyscyplinarności został uzasadniony przez Z. Wiatrowskiego – ucznia T. Nowackiego. Badał on przede wszystkim miejsce pedagogiki pracy wśród nauk o pracy, a mianowicie wobec:

- filozofii pracy,
- psychologii pracy,
- socjologii pracy,
- organizacji naukowej pracy,
- prakseologii¹⁶.

Moim zdaniem, na wysoką ocenę zasługuje uzasadnienie teoretyczne Z. Wiatrowskiego, dotyczące miejsca pedagogiki pracy w zespole nauk. Uczony wskazuje

¹⁴ Стёпин В.С. Наука //Всемирная энциклопедия: Философия / Главн. науч. ред. И сост. – А.А. Грицанов. – М.: АСТ, Мн.: Харвест, современный литератор, 2001. – С. 674.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Z. Wiatrowski, *Podstawy pedagogiki...*, s. 49–54.

na wzajemne związki nie tylko z naukami filozoficznymi, społecznymi, ale i naukami technicznymi oraz z życiem gospodarczym swego kraju¹⁷. Nieprzypadkowo więc T. Nowacki w artykule *Pedagogika pracy*, zamieszczonym w *Leksykonie pedagogiki pracy*, przytacza właśnie ten schemat logiczny, który w sposób uzasadniony metodologicznie odzwierciedla miejsce pedagogiki pracy w zespole nauk¹⁸.

Wracając do dziedzictwa S. Batyszewa zaznaczmy, że to on w latach 60. i na początku 70. XX stulecia szczególnie podkreślał bliski związek najpierw pedagogiki produkcyjnej, a dalej – pedagogiki zawodowej z ekonomiką, z różnymi branżami socjalno-ekonomicznymi i naukami technicznymi, z rozwojem myślenia technicznego. Rozwagał treść pracy nieodłącznie od struktury zawodowej kadry robotniczej w procesie naukowo-technicznym.

Związek wzajemny i wzajemny wpływ

Założyciele tych dwóch dyscyplin pedagogicznych, profesorowie Tadeusz Nowacki i Sergiusz Batyszew, kierowali swoje poszukiwania naukowe ku filozofii pedagogiki pracy i pedagogiki zawodowej, procesom ich powstawania, kształtowania się i perspektywom rozwoju. Pod ich kierownictwem naukowym zostały stworzone fundamentalne prace encyklopedyczne, które są cennym dorobkiem naukowym i oddziałują na rozwój nauk pedagogicznych w Rzeczypospolitej Polskiej, Federacji Rosyjskiej oraz innych byłych republikach radzieckich.

Czy mamy podstawy stwierdzić, że między pedagogiką pracy i pedagogiką zawodową istnieje pewien związek i wzajemny wpływ? Jeśli podejmiemy do tego pytania z formalnego punktu widzenia, mówiąc, że nie było wspólnych planów o pracy naukowo-badawczej, wspólnych instytutów, laboratoriów, czy wydziałów, to można powiedzieć: „Nie”! Jeżeli przyjrzeć się temu problemowi w szerszym zakresie, w kontekście filozoficznym, to obiektywna będzie odpowiedź: „Tak”!

Przy tym należy wziąć pod uwagę, że ten wzajemny związek znacznie rozszerzył się i pogłębił na początku lat 90. XX stulecia (po zwycięstwie Solidarności w Polsce oraz odzyskaniu niepodległości przez Ukrainę). Współpraca pracowników naukowych Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk oraz Oddział Kształcenia Zawodowego i Oświaty Osób Dorosłych NAPN Ukrainy zaczęła nabierać cech systemowych. Sprzyjało temu podpisanie Umowy Międzynarodowej między tymi instytucjami, a także umów między instytutami akademickimi (na przykład Instytutem Oświaty Pedagogicznej i Oświaty Osób Dorosłych oraz Instytutem Technologii Eksploatacji w Radomiu – państwowym

¹⁷ Ibidem, s. 55.

¹⁸ T.W. Nowacki, *Leksykon pedagogiki pracy...*, s. 312–313.

instytutem badawczym, Akademią imienia Jana Długosza w Częstochowie, Wyższą Szkołą Pedagogiczną ZNP w Warszawie, Uniwersytetem Rzeszowskim oraz innymi uczelniami wyższymi. Dzięki systematyzacji i działalności tych oraz innych instytucji odbywają się polsko-ukraińskie, ukraińsko-polskie fora naukowe (w Kijowie, Warszawie, Zamościu, Ustroniu, Czerkasach), międzynarodowe konferencje naukowe (w Kijowie, Winnicy, Lwowie, Chmielnickim, a także w Warszawie, Krakowie, Bydgoszczy, Częstochowie). Wyniki poszukiwań naukowych badaczy obu krajów prezentowane były w 12 tomach rocznika *Kształcenie zawodowe: pedagogika i psychologia*, pod redakcją profesorów: Tadeusza Lewowickiego, Jolanty Wilsz, Iwana Ziaziuna, Nelli Nyczkało. W 2011 roku zostanie wydany już 13. tom rocznika.

Można dojść do wniosku, że taka działalność pozytywnie wpływa na kontynuację już znanych i na rozpoczynanie nowych badań w zakresie pedagogiki pracy, pedagogiki zawodowej, a także teorii i metodyki kształcenia zawodowego. Nowe tchnienie i widzenie badawcze otrzymuje idea ciągłego kształcenia zawodowego, rozwoju zawodowego, systemu szczeblowego przygotowania i podwyższania kwalifikacji pracowników, związku wzajemnego przygotowania ogólnokształcącego i zawodowego uczniów w szkołach zawodowych, wychowania zawodowego młodzieży, jej przygotowania innowacyjnego na podstawie podejścia omówionego w pracach: Tadeusza Nowackiego, Sergiusz Batyszewa, Zygmunta Wiatrowskiego, Stanisława Kaczora.

Z tych szkół naukowych wzrastało i kształtowało się pokolenie znanych naukowców – badaczy problemów pedagogiki pracy (Stefan Kwiatkowski, Franciszek Szlosek, Ryszard Gerlach, Kazimierz Czarniecki, Urszula Jeruszka oraz inni), a także naukowców ukraińskich (Natalia Bidiuk, Roman Gurewycz, Oleksandra Dubaseniuk, Łarysa Łukjanowa, Walentyna Radkiewicz, Oleksandr Romanowski, Hanna Jaworska oraz inni).

Należy też zaznaczyć, że nazwiska założycieli pedagogiki pracy i pedagogiki zawodowej doceniane są w wielu krajach, najbardziej jednak w Polsce i na Ukrainie. Odbyły się konferencje jubileuszowe, zostały wydane książki będące wyrazem szacunku dla pracy Tadeusza Nowackiego, Zygmunta Wiatrowskiego, Stanisława Kaczora.

Autorka tego artykułu miała szczęście brać udział w tych konferencjach w Warszawie, Bydgoszczy, Ciechocinku, Radomiu i odczuć szacunek do tych naukowców-uczonych wyrażany przez kolegów, uczniów, społeczność naukowo-pedagogiczną oraz wysoką ocenę ich dorobku twórczego. Podkreślmy jednocześnie, że naukowcy ukraińscy zostali inicjatorami i organizatorami czterech międzynarodowych spotkań naukowych, dedykowanych pamięci Sergiusza Batyszewa – założyciela pedagogiki zawodowej. Pierwsze trzy spotkania odbyły się na Ukrainie, w m. Mikołajiw, czwarte – w Moskwie, piąte znowu odbędzie się

na Ukrainie – w Kijowie i Mykołajewi. Dlaczego właśnie Mikołajew? Z tego powodu, że w przedsiębiorstwach wspomnianego miasta rozpoczął swoje eksperymenty z przygotowania zawodowego pracowników wykwalifikowanych akademik Sergiusz Batyszew. To było w latach 70. ubiegłego stulecia. Wyniki tych eksperymentów stały się prognostycznymi i nie utraciły swojej wartości na początku XXI stulecia.

Należy wyrazić przekonanie, że dorobek naukowy opisywanych naukowców-uczonych będzie żyć i będzie kontynuowany w sposób twórczy przez nowe pokolenia polskich i ukraińskich uczonych.

Fundament teoretyczno-metodologiczny, stworzony przez założycieli pedagogiki pracy i pedagogiki zawodowej, pełni więc funkcję prognostyczną w nowych okolicznościach rozwoju informacyjno-technologicznego, w procesach integracyjnych i globalnych.

Fundament interdyscyplinarny tych subdyscyplin tworzy dobre możliwości i perspektywy dla ich rozwoju na szczeblu międzynarodowym.